

EGY MAJD NEM ELFELEDETT BÜNTETŐNOVELLA, 1971 -BŐL

KABÓDI CSABA

Az MTA-ELTE Jogtörténeti
Kutatócsoport (ELKH) blogja

A SZERZŐ:

DR. KABÓDI CSABA

AZ MTA-ELTE JOGTÖRTÉNETI

KUTATÓCSOPORT

EGYÜTTMŰKÖDŐ KUTATÓJA

CSABA.KABODI54@GMAIL.COM

2022. január 31.

A magyar jogtörténet második kodifikált büntetőtörvény- könyvének (Btk.) – az 1961. évi

V. törvénynek – csak egy
Novellája volt: az 1971. évi 28.
számú törvényerejű rendelet.¹
Meggyőződésem, hogy nem
okvetlen azért, mert a '61-es Btk.
eredendően oly' jól sikerült,
hiszen akkor megérte volna
„felnötkörat”, és nem váltotta
volna fel tizenhét évesen a
harmadik Btk. Épp a Novella, s
különösen megalkotásának
igénye jelezte a Btk. szakmai
gyaroltságait. A külvilágnak szóló
hivatalos értékelésén ennek
természetesen kevés nyoma
volt: „megállapíthatjuk, hogy (...)”
sikerült olyan büntetőkódexet
létrehozni, amely a szocializmus
sikeres építésére, valamint a
szocialista társadalom
védelmének hosszabb időn át
történő hatékony szolgálatára
egyaránt alkalmas.”²

A valóságot jobban tükrözte - ugyanazon szerzőnek zárt kör- ben elhangzott állásfoglalása:

„(...) egyes rendelkezések
módosítása, vagy új rendelkez-
ések hozatala (...) különösen
indokoltnak mutatkozik most,
amikor az új gazdaságirányítási
rendszer bevezetése (...) az
egész szocialista jogrendszert
érintő változást jelent.”³ Meglel-
ték az átformálást igazoló varázs-
szót: új gazdasági mechanizmus.

Mellőzöm a közgazdaságtani - korhú elnevezéssel: politikai gazdasági - elemzést, csak a

bűnügyi tudományosságban
megőrzött emlékezetre hagyat-
kozom, amelyből kiderül, hogy a
megszólalók nem kisebb-na-
gyobb módosítást, sokkal in-
kább átfogó reformot sürgettek.⁴

Lehet, hogy tévedek, amikor - írásaik alapján - azt feltétele- zem a kortársakról, hogy

sakmailag érzékelték a Btk.
veleszületett hibáit, de a rend-
szerkritikáig nem vitte a bátor-
ságuk. Nekem nem okoz gondot
minősítenem a Btk-t. Jóllehet a
törvény 1962 nyár közepén
lépett hatályba, előkészítése az
'50-es évek elején kezdődött.
Már 1953-ban kormánybizott-
ságot hoztak létre, ezzel páru-
zamosan szakirodalmi vita
bontakozott ki, majd az MTA
1955. évi Nagygyűlésén az egyik
téma a büntetőjogi kodifikáció
volt. 1957-től ugyan egy új
munkabizottságot hoztak létre,⁵
de a szakmai irányon - elkerü-
lendő az „ellenforradalmi
hevület” gyanúját - keveset
változtattak, így végül - véle-
ményem szerint - egy egységes
szerkezetbe foglalt és konszoli-
dált Btá. és BHÖ jött létre.

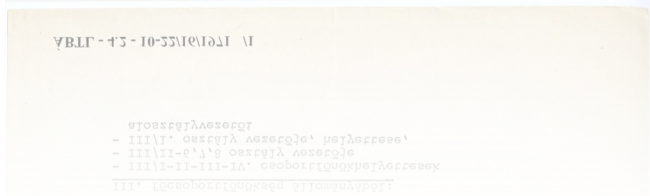
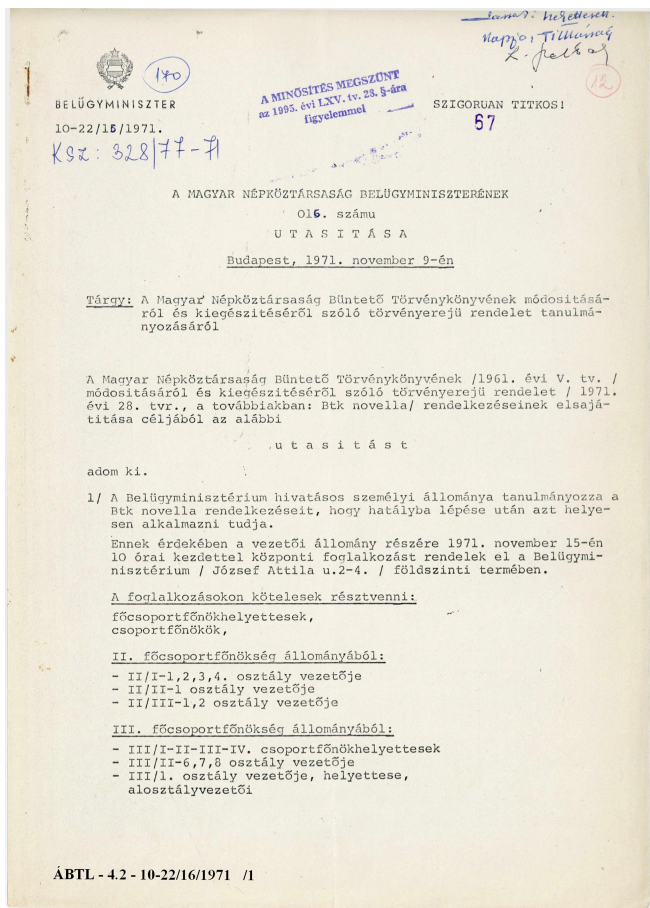
A '60-as évek végére jelentő- sen megváltozott a szakmai klíma, elég ha a korábbi buzso

áldeológia bélyegétől megsza-
badult kriminológia - miként a
bűnügyi tudományok művelése
számára nélkülözhetetlen

szociológia, pszichológia is -
gyors karrierjére utalok. A
bűnözés valós okainak kutatá-
sától az egyetemi oktatáson át
vezetett az út a büntetéstán
általános teoretikusának felvállalt
szerepéig.⁶ Bár ez még csak egy
nagyívű pálya kezdete volt,
mégis komoly eredményt
könyvelhettek el a szovjet
bűnügyi axióma meginga-
tásával, azzal, hogy illetékes
helyen kimondatták: „(...) téves
volt az a korábbi bűnözéssel
kapcsolatos szemlélet, miszerint
a szocializmust építő társadal-
mokban a bűnözés kizárólag a
kapitalista környezet és a bur-
zsoa tudati maradványok követ-
kezménye, amely a szocializmus
építésének előrehaladása során
automatikusan csökken. (...)”
tehát a szocialista társadalmi
viszonyok közepette is kelet-
kezhetnek olyan objektív és
szubjektív tényezők, melyek
elősegíthetik a bűncselek-
mények elkövetését.”⁷

Látványos szakítás történt a Btá.-val bevezetett, húsz éve uralkodó egységes - mint

mindig: a szovjet mintára
hivatkozó - büntett fogalommal.⁸
A felbuzdulást esetlen jogi
megoldás követte: büntett volt
az a szándékos bűncselekmény,
amelyet a törvény egy évi, illetve
az a gondatlan bűncselekmény,
amelyet a törvény három évi
szabadságvesztésnél súlyosabb
büntetési tétellel fenyeget. Ami e
fenyegetettség szint „alatt”
maradt, az vétség. Az elvi
bátorság dacára, sután sikerült a
Különös Részből a
bűncselekmények súly szerinti
megkülönböztetése, ti. a
tényállások leírása után
egyszerűen zárójelbe odatárták
(büntett) avagy (vétség). A
differenciálás értelmét veszítette
a gyakorlatban: nem volt
egyszerűsített - vétségi - eljárás
forma. Ezt csak az 1973. évi Be.
teremtette meg.

Ugyanennyire inkább csak tetszetős megtagadása az osztályharcos múltnak: a Novella mellőzte a halálbüntetést a társadalmi tulajdont fosztogató büntettekénél.⁹ Ennél tágabb körben érvényesült az a döntés, amely be(vissza)vezette az *életfogytig tartó szabadságvesztést* azoknál a bűncselekményeknél, amelyekre a törvény egyébként halálbüntetés kiszabását is lehetővé tette. A Novella lehetővé tette a feltételes szabadságra bocsátást, szabályként tizenöt év elteltével. Igazságtalan lennék az egykori jogalkotóval szemben, ha nem ismerném el lépésének *abolícionista jellegét*, hiszen érdemben tágitotta az ítélőbírósgát mérlegelési jogkörét, nem kellett vagy-vagy alapon választania a halál, illetve a tizenöt év határozott tartamú szabadságvesztés között.

Egyértelműen csak dekoratív rendelkezés volt az, amelyet (vissza)nevezte a szabadságvesztés végrehajtási fokozatait: fegyházra, szigorított börtönre, börtönre és fogházra. Talán méltatlan itt a politikai legendáriumból idézni, de állítólag maga Kádár elvtárs szorgalmazta a régi, részben a Csemegi-kódexben megszokott elnevezések visszaállítását, hiszen ezeket a nép megérti, miként ő maga is.¹⁰ Az viszont biztos, hogy az *átnevezést nem az 'ántivilág' iránti nosztalgia sugalmazta.*

A Novellában néhány olyan új jogi megoldás is született, amelyek a gyakorlat igényeire válaszoltak. A szakmailag megalapozott újítást – akár napjainkig érvényes módon – igazolta az idő, ellenben a pillanatnyi bűnözési szituációra kodifikációs dühvel, szankcióval reagáló forma gyorsan az enyészeté lett. (Sajnos az ilyen megoldások kudarcának tanulsága nem mindig hat a későbbi korokra...)

A közúti közlekedés robbanás-szerű változása kényszerítette ki a büntetési rendszer kibővítését. Szükséges újdonságként szolgált a *járművezetéstől eltiltás* bevezetése, amely jogtechnikailag a foglalkozástól eltiltás büntetésből „vált ki”, lett annak speciális, önálló alakzata. Ugyanezen okból önállósodtak – a Különös Részből – a közlekedési bűncselekmények a foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetés égisze alól.¹¹

A Különös Részből – igaz, csak kis elemét érintve – lezajlott egy szankcionálási kísérlet. A '60 években a kiskereskedelm korszerezítése, netalán demokratizálása jegyében sorra nyíltak az önkiszolgáló boltok. A lakosság örömmel, és a szocialista emberhez eléggé méltatlanul „fegyelmezetlenséggel” fogadta az új módot. Kevésbé eufémisztikusan: többszörösiére nőtt a bolti lopások száma. Erre a proletárhatalom akként reagált, hogy az „*önkiszolgáló rendszerű kereskedelmi egységben*” elkövetett lopást minősített eseté tette, azaz súlyosabban büntette. Ezzel az eredendő társadalmi-morális problémát – megmondhatták volna a kriminológusok is – nem oldották meg, ellenben rettenetes munkaterhet hártottak a bűnüldöző és igazságszolgáltatási szervezetre, amelyek éltek – politikailag nem oly' rég hitelesített – érdekvényesítő erejükkel: két éven belül visszavonatták a bűnözés elleni harcból e kicsorbult fegyvert.¹²

Összegzésként: a kiinduló ötlet az volt, hogy megemlékezzek egy – a félévszázados múlt kódébe vesző – büntetőjogi novelláról, és próbáljam megválaszolni azt a kérdést, hogy méltán lett-e sorsa az (el)feledés. Furcsa ilyet írni: a Novella a *kádári „fénykor”* terméke. Az új gazdasági mechanizmus még nem torpant meg, még nincs „olajválság”, a

szocializmus államberendezkedése is magasabb „fokozatba” kapcsol: készül az alkotmány a büntető igazságszolgáltatási rendszer reformja, és a tudományosságban is működik a szakmai felhajtóerő. Forr az energia, amely elvezetett a harmadik Btk-ig. A Novella híd (volt) ezen az úton. Kár (volt) kiiktani az emlékezetből.

Hivatkozások:

¹ A Csemegi-kódexnek „hivatalosan” három novellája volt, az 1978-as Btk-t száz alkalommal – nyilván nem novelláris mértékben – módosították, ebből kilencvenszer a rendszerváltás után, talán ez a magyarázata „hosszú életének”, több mint húsz éven át szolgált az új rendet.

² FARKAS Sándor: A büntetőjog néhány időszerű kérdése. MJSZ Büntetőjogi Bizottságának vitája. Magyar Jog, 1969. 7.sz. 341.p.

³ FARKAS, 1969. 342.p.

⁴ Bevallottan szubjektív válogatás: FONVÓ Antal: A javító-nevelő munka a bírósági gyakorlatban. Állam és Jogtudomány, 1964. 1.sz. 49-54.p.; BAGI Dénes: Büntetési rendszerünk és a büntetés-kiszabás egyes kérdéseiről. Magyar Jog, 1968. 6. szám. 329-334.p.; HORVÁTH Tibor: A feltételes elítélés a magyar büntetőjogban. Jogtudományi Közlemények, 1968. 1.sz. 13-25.p.; HALÁSZ Sándor: A büntetőtörvény büntetési rendszeréről. Magyar Jog, 1969.sz. 454-460.p. és 10.sz. 524-533.p.; GÁRDAI Gyula - VIGH József: Észrevételeink büntetési rendszerünk problémáihoz. Magyar Jog, 1969.11. sz. 577-583.p.

⁵ Lásd bővebben: GYÖRGYI Kálmán: Büntetések és Intézkedések, Budapest, 1984, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 58-59.p.

⁶ A '60-as évek közepén meginduló kriminológiai kutatások, az ideológia helyett a statisztikával megragadható valóságot feltérképező empirikus vizsgálatok gyors eredményt hoztak (VIGH József, SZABÓ András). Az ELTE Jogi Karán 1963-66 között fakultatív, 1967 második félévétől kötelező tantárgyként oktatták a „Kriminológiát”. 1966-ban jelent meg az első egyetemi jegyzet (FÖLDVÁRI József-VIGH József).

⁷ A MJSZ Büntetőjogi Bizottságának vitájában FARKAS Sándor

előadásában hangzott el, FARKAS, 1969. 344.p. A büntetőfilozófiai váltás a széles közvélemény számára az Elnöki Tanács határozatában vált nyilvánvalóvá. vö: 14/1973.(VI.7.) NET határozat II. rész 6. pont.

⁸ Az egységes büntett fogalmat a Btá., az 1950. évi II. törvény vezette be.

⁹ A társadalmi tulajdont elleni, legsúlyosabban minősülő bűntettek – vagyontárgy felgyújtása, felrobbantása, valamint különösen nagy kár okozása – voltak halállal büntethetőek. Ezt az 1950. évi 24. sz. törvényerejű rendelet szabályozta először, amit szöszserint vett át a BHÖ (A hatályos anyagi büntetőjogi szabályok hivatalos összeállítása). A büntetés-végrehajtási legendárium szerint még a '60-as évek közepén is volt kivégzés.

¹⁰ Az 1961. évi Btk. szabályozta először a négy fokozatot: szigorított börtön, börtön, szigorított büntetés-végrehajtási munkahely, büntetés-végrehajtási munkahely elnevezéssel (Btk 38.§.) A börtönügyi-csokmai szempontból nem képviselt lényeges tartalmat a büntetés-végrehajtási munkahely fogalma, ráadásul sokakban az '50-es évek légereinek emlékéit idézték, így nem volt különös ragaszkodás az elnevezésekhez.

¹¹ A magán gépjárművek száma 1960-ban: 31.268, 1966-ban: közel 100.000, 1969.12.31-én: közel 200.000 volt.

forrás: <http://tesztelok.hu/ennyi-automotvoforgalomban-magyarorszagon-a-hetvenes-evek-elejen/> (2022.01.25).

¹² Hatályon kívül helyezte: 1973. évi 14. sz. törvényerejű rendelet 3. §-a.

Képek elérhetősége:

1. oldal: A Magyar Népköztársaság Belügyminiszterének 016. számú utasítása

https://abparancsok.hu/sites/default/files/parancsok/10_22_16_1971.pdf

Letöltés: 2022. I. 29.